

5. Держземагентство очікує на закон про Держземкадастр до липня, про ринок земель – до листопада [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу : <http://economics.unian.net/ukr/detail/91751>.

6. Соціологічне дослідження з оцінки проведення земельної реформи в Україні [Електронний ресурс] // Сайт земельної спілки України // Режим доступу до ресурсу : <http://www.zsu.org.ua>

УДК:631.115

*Нестеренко С.А.,
к.е.н, доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет*

ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ЯК ОДИН ІЗ КРИТЕРІЇВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

***Анотація:** В даній статті розглядаються певні критерії показника конкурентоспроможності продукції по яких оцінюються і встановлюються відмітні особливості продукції при просуванні його на ринок або до конкретного споживача*

Постановка проблеми в загальному вигляді. З врахуванням ситуації, що складається, на світовому і внутрішньому ринках сільськогосподарської продукції теоретичний і практичний інтерес набуває визначення методів оцінки рівня її конкурентоспроможності, адекватних ринковим умовам функціонування організацій.

Конкурентоспроможність - широко поширене, повсякденне поняття. Не дивлячись на всі дискусії, дебати і публікації на цю тему не існує ні загальноприйнятого визначення конкурентоспроможності, ні переконливої теорії, що пояснює конкурентоспроможність. Межі поняття конкурентоспроможності безперервно розширюються, переходять у результаті від конкурентоспроможності виробу до конкурентоспроможності організацій, галузі, регіонів і держав.

Конкурентоспроможність може бути вибрана як предмет аналізу на рівні товару, окремої компанії, підгалузі, галузі, національної економіки, інтеграційного об'єднання. Помітні розбіжності у визначенні поняття конкурентоспроможності пов'язані з відмінностями в методологіях дослідження. Відповідно до вибраної методології і рівня дослідження, як правило, пропонується відповідна версія визначення конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних основ конкурентного розвитку, природи конкурентоспроможності присвячено багато праць зарубіжних та вітчизняних вчених, різних напрямлень економічної науки А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. С. Мілль розглядали конкуренцію переважно з точки зору цінового суперництва. Вивчення багатообразних форм конкуренції знайшло своє відображення в працях Й. Шумпетера, Л. Ерхарда, Дж. Кейса, Р.Фатхутдінова та ін..

Значний вклад в дослідження конкуренції вніс М. Портер. Досягнення успіху в конкурентній боротьбі він бачив в здібностях формування и нарощування конкурентних переваг, запропонував класифікацію базових стратегій розвитку компанії в умовах висококонкурентних ринків.

Серед вітчизняних вчених найбільш повно проблема конкурентоспроможності досліджується в працях В. Андрійчука, О. Гудзинського, С. Кваші, М. Маліка, В. Месель-Веселяка, Б. Пасхавера, П. Саблука, О. Шпичака та ін..

Виділення невирішеної раніше частини загальної проблеми. Методичні розробки, викладені, в працях зарубіжних і вітчизняних вчених розкривають переважно методи оцінки якості промислових товарів, а специфічні особливості продукції агрокомплексу вивчені недостатньо і вимагають методологічного підходу до розробки критеріїв її оцінки.

Мета статті. Розглянути певні критерії показника конкурентоспроможності продукції по яких оцінюються і встановлюються відмітні особливості продукції при просуванні його на ринок або до конкретного споживача.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Проблема вибору конкретного показника конкурентоспроможності продукції вирішується шляхом приведення його у відповідність з певними критеріями, які представляються наступними.

В- перших, він служить для віддзеркалення результату бізнес - процесів виробництва, просування і реалізації певного товару.

В - других, як таке необхідно вибрати показники ефективності, оскільки сам феномен конкурентоспроможності відображає ефективність сукупності бізнес - процесів відносно певного товару.

В - третіх, показники мають бути об'єктивними, такими, що виключають експертні оцінки, і відображувати прояв конкурентоспроможності в зовнішньому середовищі.

В - четвертих, в показниках слід враховувати баланс інтересів виробника і споживача.

В - п'ятих, важливим критерієм є зручність для проведення факторного аналізу, тобто величина показника конкурентоспроможності має бути статистично значимою величиною, чутливою до зміни параметрів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Виходячи з цього нижче приведемо оцінку конкурентоспроможності по виробничо - економічним критеріям основних видів продукції тваринництва по районам Запорізької області. У молочному скотарстві до якісних критеріїв продукції віднесені показники встановлені державними стандартами:

- вміст жиру і білка в молоці;
- об'єм заготовок молока вищого і першого сорту;
- калорійність.

У м'ясному скотарстві - об'єм реалізації м'яса великої рогатої худоби вищої угодованої; у свинарстві - об'єм реалізації м'яса свиней в живій масі II і III категорії.

До економічних критеріїв віднесені:

- об'єм реалізації продукції;
- повна собівартість одиниці продукції;
- середня ціна реалізації одиниці продукції.

Основними етапами оцінки конкурентоспроможності запропонованого методу є:

- вибір певної групи критеріїв для конкретного вигляду продукції і базового зразка для порівняння;
- розрахунок групового коефіцієнта по якісних і економічних критеріях;
- розрахунок інтегрального показника конкурентоспроможності.

Оцінка конкурентоспроможності по конкретному критерію вироблена:

у молочному скотарстві - індекс вмісту жиру і білка в молоці по співвідношенню фактичних даних вмісту жиру і білка до аналогічних даних ДСТУ 3662-97 на молоко, що заготовлюється, рівним, відповідно, 3,4 і 3,0 %. Це можна розрахувати по формулі:

$$I_{\text{ж}} = \frac{E_{\text{факт.}}}{E_{\text{баз.}}} ; \quad (1)$$

$$I_{\text{б}} = \frac{A_{\text{факт.}}}{A_{\text{баз.}}} ; \quad (2)$$

де $I_{\text{ж}}$, $I_{\text{б}}$ - індекси вмісту жиру і білка;

$E_{\text{факт.}}$, $E_{\text{баз.}}$, $A_{\text{факт.}}$, $A_{\text{баз.}}$ - фактичний і базисний вміст жиру і білка.

Фактичний даний вміст жиру і білка представлений в таблиці 1.

– індекс об'єму реалізації молока вищого і першого сорту по питомій вазі району до відповідного показника реалізації по республіці, що можна виразити формулою:

$$I_{\text{об.}} = \frac{Q_{\text{загот. вищого і першого гатунку в районі}}}{Q_{\text{загот. вищого і першого гатунку в районі}} ; \quad (3)$$

Енергетична цінність молока базисної жирності визначена розрахунковим шляхом на підставі фактичного вмісту жиру в молоці в середньому по району і

нормативному вмісті 58 ккал. жирністю 3,2% з подальшим перерахунком на нормативну жирність, рівну 3,4%. Покажемо це на прикладі.

3,2% – 58 ккал.; 3,4% – x ккал.; $3,4 \times 58$ „„

$$\tilde{O} = \frac{3,4 \times 58}{3,2} = 61,6 \text{ ккал.}$$

Отже, молоко нормативної жирності - 3,4% містить 61,6 ккал.

– індекс енергетичної цінності молока визначений співвідношенням показників калорійності продукту в середньому по району до нормативного його рівня - 61,6 ккал. Це можна виразити наступною формулою:

$$I_{\text{об'єм реал.}} = \frac{K_{\text{району}}}{K_{\text{нормативна}}} \quad (4)$$

де $K_{\text{району}}$ – енергетична цінність (калорійність) молока в районі фактичної жирності, ккал.;

$K_{\text{нормативна}}$ – калорійність молока при нормативній жирності, ккал.

Індекси об'ємів реалізації молока, м'яса великої рогатої худоби визначені співвідношенням об'єму реалізації району до найменшого його значення - Новомиколаївський район, а по реалізації свиней - Розівський район, визначуваного по формулі:

$$I_{\text{об'єм реал.}} = \frac{Q_{\text{району}}}{Q_{\text{ai min}}} \quad (5)$$

Індекси повної собівартості 1 ц молока живої маси великої рогатої худоби і свиней визначені співвідношенням названих показників по району до аналогічних даних по області. Це виражається формулою:

$$I_{\text{ціна реал.}} = \frac{C_{\text{району}}}{C_{\text{області}}} \quad (6)$$

Індекси середньої ціни реалізації 1 ц продукції тваринництва визначені співвідношенням середньої ціни реалізації 1 ц молока, живої маси великої рогатої худоби і свиней до аналогічних даних в середньому по області. Це можна виразити формулою:

$$I_{\text{ціна реал.}} = \frac{C_{\text{району}}}{C_{\text{середн. по обл.}}} \quad (7)$$

Нижче приведена оцінка конкурентоспроможності продукції тваринництва по якісних і економічних критеріях і по комплексу цих показників, виконаною по наведеній вище методиці.

Оцінка конкурентоспроможності молока визначається якістю молока та його хімічним складом і легкою засвоюваністю вхідних в нього речовин. Уявлення про склад коров'ячого молока дають середні дані по основних компонентах, що входять в нього: 1,5 - 3,5% жиру, 2,8 - 4,0% білка, 4,7 - 4,8% молочного цукру, 1% мінеральних солей, близько 80% води. Всього в молоці близько 200 різних речовин. У молочному жирі містяться низькомолекулярні і поліненасичені жирні кислоти. Останні представляють особливу цінність, оскільки вони не можуть синтезуватися в організмі людини.

Аналіз індексів конкурентоспроможності молока за змістом жиру зроблений на підставі таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка індексу вмісту жиру в молоці в сільськогосподарських підприємствах Запорізької області*

Райони	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Інтегральний індекс
Бердянський	1,103	1,176	1,091	1,115	1,109	1,750
Василівський	1,071	1,053	1,082	1,056	-	1,289
Великобілозерський	1,082	1,082	1,082	1,079	1,056	1,443
Веселівський	1,118	1,106	1,109	1,076	1,068	1,576
Вільнянський	1,100	1,068	1,082	1,059	1,053	1,417
Гуляйпільський	0,910	1,062	1,076	1,053	1,047	1,146
Запорізький	1,071	1,024	1,032	1,026	1,009	1,172
К-Дніпровський	1,097	1,074	1,079	1,076	1,074	1,469
Куйбишевський	1,085	1,065	1,076	1,068	1,071	1,422
Мелітопольський	1,191	1,132	1,106	1,085	1,200	1,941
Михайлівський	1,065	1,071	1,076	1,082	1,079	1,433
Новомиколаївський	1,079	1,082	1,085	1,074	1,071	1,457
Оріхівський	1,074	1,091	1,088	1,074	-	1,369
Пологівський	1,079	1,071	1,076	1,059	1,065	1,426
Приазовський	1,097	1,100	1,109	1,097	1,103	1,619
Приморський	1,091	1,094	1,091	1,100	1,088	1,558
Розівський	1,056	1,068	10,74	1,071	1,059	1,374
Токмацький	1,132	1,129	1,103	1,118	1,106	1,743
Чернігівський	1,112	1,109	1,106	1,088	1,054	1,564
Якимівський	1,071	10,91	1,115	1,109	-	1,445
Всього по області	1,091	1,088	1,085	1,079	1,074	1,492

* За розробками автора

Фактична жирність молока у всіх районах області вище нормативної (3,4%). Домінуюче положення по цьому критерію займають Мелітопольський район (індекс конкурентоспроможності – 1,941), Бердянський (1,750), Токмацький (1,743), Приазовський (1,619), Веселівський (1,576) райони. Порівняльний аналіз індексів конкурентоспроможності молока за змістом в нім жиру свідчить про конкурентні переваги цих районів, рівень яких, вище, ніж в середньому по області. Перераховані райони значно перевершують інші райони області і особливо: Гуляйпільський (1,146) Запорізький (1,172). Останні райони області займають проміжне положення між лідерами і аутсайдерами.

Проте підприємства регіону не забезпечують прибуток виробництва, особливо останнім часом, коли від 24 липня 2006 року вступила в дію постанова Кабміну "Про затвердження мінімально допустимого рівня цін на молоко і вершки на 2006 рік". За встановленою мінімальною нормою закупівельної ціни на молоко у розмірі 1,2 грн. більшість підприємств молочної галузі взагалі не можуть купувати молоко, вони закриваються, зупиняються. На думку президента Української аграрної конфедерації, Козаченка Л., ця постанова потребує скасування, інакше, за прогнозами експертів, більшість підприємств молочної промисловості країни припинять свою діяльність [4]. З цього приводу Васильчак С. В. відмічає, що підвищення рівня закупівельних цін на молоко останнім часом є не раціональним, оскільки разом із зростанням цін на молоко мають зрости і ціни на продукти його переробки, а це при існуючій купівельній спроможності населення означало б катастрофічне зниження попиту на молочні продукти, відповідно воно негативно вплинуло б і на споживачів, і на виробників [1]. Але різке зниження цін реалізації на молоко також може виявитися не раціональним і, можливо, приведе до масового вирізання корів. Особливо цей процес зачепить особисті господарства населення, оскільки зробить молочне скотарство збитковим для селянина. Адже зниження цін закупівлі на молоко сприятиме тому, що приватний сектор не розвиватиме молочне скотарство і надходження молокопродуктів на вітчизняний ринок знизиться. Це ставитиме загрозу для вітчизняного

споживача, так як споживання ним молокопродуктів на 70,0% залежить від господарств населення, що виробляють молочну сировину.

Молоко володіє високою цінністю завдяки високому рівню вмісту повноцінного білка, який складається головним чином з казеїнів, альбуміну, глобулінів, що містять повний набір незамінних амінокислот.

У комплексі заходів, направлених на підвищення вмісту жиру і білка в молоці відносяться:

- організація повноцінного годування корів високоякісними кормами, переважно з бобових трав;
- дотримання санітарно - гігієнічних вимог вмісту тварин і технології їх доїння.

Найважливішим показником якості молока є об'єм його реалізації вищого і першого сорту. Це пов'язано з тим, що оцінка якості продукції при відношенні її до відповідних сортів виробляється по комплексу показників: консистенція, смак і запах, колір, кислотність, група по чистоті і щільності.

Індекси реалізації молока вищого і першого сорту як в середньому по області, так і по її районах, за винятком Приазовського і Мелітопольського районів, мали тенденцію зростання. Це свідчить про те, що в періоді, що вивчається, мало місце збільшення об'ємів реалізації молока вищого і першого сорту.

Висока питома вага реалізації молока вищих сортів відмічена в господарствах Токмацького, К-Дніпровського, Приморського, Бердянського районів, де рівень їх реалізації склав більше 90% від загального їх об'єму. Це з'явилося результатом підвищення уваги головних фахівців до дотримання ветеринарних і санітарних вимог здобуття високоякісної продукції.

У господарствах Чернігівського, Вільнянського, Новомиколаївського районів реалізація молока вищого і першого сорту не досягає 90% і вони не складають конкуренції районам ~ лідерам по питаннях якості продукції.

Енергетична цінність продукту визначається співвідношенням білків, жирів і вуглеводів. Відомо, що 1 г вуглеводів містить енергію, рівну 4 ккал., 1 г жирів - 9 ккал., і 1 г білків - 4 ккал. Харчовий раціон дорослої людини повинен містити 80 - 90 г білків, 100-105 жирів, 360 - 400 г вуглеводів, енергетична цінність його повинна складати 2750 - 2800 ккал. Значне місце в раціоні живлення людини відводиться енергетичній цінності (калорійності) продукту. В зв'язку з цим вироблений розрахунок енергетичної цінності молока з врахуванням його фактичної жирності (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка енергетичної цінності молока в сільськогосподарських підприємствах
Запорізької області , ккал в 100 г*

Райони	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Бердянський	67,94	72,47	67,22	68,67	68,30
Василівський	65,95	64,86	66,67	65,04	-
Великобілозерський	66,67	66,67	66,67	66,49	65,04
Веселівський	68,85	68,12	68,49	66,31	65,77
Вільнянський	67,76	65,77	66,67	65,22	64,86
Гуляйпільський	65,95	65,41	66,31	64,86	64,50
Запорізький	67,94	63,05	63,59	63,23	62,14
К-Дніпровський	67,58	66,13	66,49	66,49	66,13
Куйбишевський	66,85	65,59	66,31	65,77	65,95
Мелітопольський	73,38	69,75	68,12	66,85	73,92
Михайлівський	65,59	67,94	66,31	66,67	66,49
Новомиколаївський	66,49	66,67	66,85	66,13	65,95
Оріхівський	66,13	67,58	67,04	66,13	-
Пологівський	66,49	67,22	66,31	65,22	65,59
Приазовський	67,58	67,76	68,30	67,58	67,94
Приморський	67,22	67,40	67,22	67,76	67,04
Розівський	65,04	65,77	66,13	66,67	65,22
Токмацький	69,75	69,57	67,94	68,85	68,12
Чернігівський	68,49	68,03	68,12	67,04	66,13
Якимівський	65,95	67,22	68,67	68,30	-
Всього по області	67,22	67,04	66,85	66,49	66,13

*З власними розробками автора

Аналізуючи значення інтегрального індексу енергетичної цінності молока можна зробити вивід про те, що найбільшу калорійність має продукція,

вироблювана в господарствах Мелітопольського, Бердянського, Токмацького, Приазовського районів.

Низьке по енергетичній цінності молоко виробляється в господарствах Як – Запорізького, Гуляйпільського, Вільнянського, Розівського, Орхівський районів, де інтегральний індекс калорійності молока знаходиться в межах 1,172 - 1,369, що нижче за середній рівень в країні і індекс районів, що займають лідируючі конкурентні позиції по критерію, що вивчається (таблиця 3).

Таблиця 3

Динаміка індексу калорійності молока в сільськогосподарських організаціях Запорізької області*

Райони	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.	Інтегральний індекс
Бердянський	1,103	1,176	1,091	1,115	1,109	1,750
Василівський	1,071	1,053	1,082	1,056	-	1,289
Великобілозерський	1,082	1,082	1,082	1,079	1,056	1,443
Веселівський	1,118	1,106	1,109	1,076	1,068	1,576
Вільнянський	1,100	1,068	1,082	1,059	1,053	1,417
Гуляйпільський	0,910	1,062	1,076	1,053	1,047	1,146
Запорізький	1,071	1,024	1,032	1,026	1,009	1,172
К-Дніпровський	1,097	1,074	1,079	1,076	1,074	1,469
Куйбишевський	1,085	1,065	1,076	1,068	1,071	1,422
Мелітопольський	1,191	1,132	1,106	1,085	1,200	1,941
Михайлівський	1,065	1,071	1,076	1,082	1,079	1,433
Новомиколаївський	1,079	1,082	1,085	1,074	1,071	1,457
Орхівський	1,074	1,091	1,088	1,074	-	1,369
Пологівський	1,079	1,071	1,076	1,059	1,065	1,426
Приазовський	1,097	1,100	1,109	1,097	1,103	1,619
Приморський	1,091	1,094	1,091	1,100	1,088	1,558
Розівський	1,056	1,068	10,74	1,071	1,059	1,374
Токмацький	1,132	1,129	1,103	1,118	1,106	1,743
Чернігівський	1,112	1,109	1,106	1,088	1,054	1,564
Якимівський	1,071	10,91	1,115	1,109	-	1,445
Всього по області	1,091	1,088	1,085	1,079	1,074	1,492

* За власними розрахунками автора

Виявлена різниця енергетичної цінності молока по районах області пояснюється істотними відмінностями вмісту в продукті жиру і білка.

Для комплексної оцінки конкурентоспроможності продукції тваринництва (молока, м'яса великої рогатої худоби і свиней в живій масі) використаний один з економічних показників - середня ціна реалізації центнера продукції. Оцінка конкурентоспроможності молока по районах області свідчить про те, що найбільш конкурентоздатною є продукція Бердянського (інтегральний індекс 5,916), Веселівського (5,404), Мелітопольського (5,315), Приазовського (3,635), К-Дніпровського (3,092). Перерахованій групі районів конкуренцію можуть скласти Приморський, Токмацький, Чернігівський райони. Молочну продукцію, вироблювану в останніх районах не можна віднести до категорії конкурентоздатною. Особливо низький рівень виробничо - економічних показників в досліджуваному періоді мали господарства Новомиколаївського, Гуляйпільського, Запорізького, Великobilозерського, Розівського районів, що свідчить про їх конкурентні недоліки, які не дозволяють гідно конкурувати на ринку.

Висновки і перспективи подальших наукових досліджень в цьому напрямку. Система забезпечення якості продукції національного виробництва сьогодні знаходиться під загрозою багатьох факторів. Найбільш суттєвими з них є якість сировинного постачання та недотримання "чистоти" і технології виробництва, в тому числі і на молокопереробних та м'ясопереробних підприємствах Запорізької області.

На основі викладеного автором пропонується: удосконалити систему управління якістю молока та м'яса в області, починаючи від виробництва первинної сировини до кінцевих продуктів її переробки; впровадити додаткову державну підтримку виробників-переробників, спрямовану на оснащення хімічних лабораторій та придбання спеціального обладнання і реактивів для аналізу якості первинної молочної сировини, м'яса та продуктів їх переробки; перевіряти якість виготовленої продукції обов'язково на державному рівні; удосконалити систему нормативно-правових актів і державних стандартів

стосовно якості молока, м'яса і продуктів їх переробки; розширювати мережу постачальницьких пунктів молочної сировини безпосередньо з державних підприємств-постачальників з розвинутою системою підтримки і перевірки якості; організувати закупівлю сировини на території молокозаводу, щоб мати можливість її перевірки одразу ж перед прийманням в лабораторних умовах.

***Аннотація:** В данній статтє рассматриваются определенные критерии показателя конкурентоспособности продукции, по которых оцениваются и устанавливаются отличительные особенности продукции при продвижении его на рынок или к конкретному потребителю*

***Annotation:** In this article the certain criteria of index of competitiveness of products are examined for which estimated and set distinctive features of products at advancement of him to the market or to the concrete user*

Література:

1. Васильчак С. В. Теоретико-методологічне обґрунтування розвитку спеціалізації аграрного виробництва в умовах ринку/ С. В. Васильчак// Економіка АПК. - 2005. - № 9. - С. 119-125
2. Євчук Л. А. Проблеми ринку молокопродуктів/ Л. А. Євчук// Економіка АПК. - 2002. - № 12. - С. 100-103
3. Ільчук М. М. Економічний стан розвитку молочного скотарства/ М. М. Ільчук// Економіка АПК. - 2003. - № 5. - С. 73-81
4. Козаченко Л. "Аграрна політика держави потребує кардинальних змін"/ Л. Козаченко// Пропозиція. - 2005. - № 10. - С. 22-26
5. Мостенська Т. Л. Стан і проблеми розвитку ринку молочних продуктів в Україні/ Т. Л. Мостенська// Економіка АПК. - 2004. - № 3. - С. 46-50
6. Саблук П. Т. Ринок продовольства/ П. Т. Саблук, В. І. Бойко. - К.: Віпол, 1996. - 278 с.
7. Ситник В. П. Трансформація АПК в ринкові умови/ В. П. Ситник. - К.: ІАЕ, 2002. - 518 с.
8. Пастернак Х. І. Особливості формування ринку молока і молочних продуктів у Львівському регіоні/ Х. І. Пастернак// Економіка АПК. - 2005. - № 6. - С. 104-106